Consideraţii cu privire la importanţa *Psaltirii de la Bălgrad* din 1651

Arhim. dr. POLICARP CHIŢULESCU
Biblioteca Sf. Sinod, Bucureşti

Abstract

Considerations About the Importance of the Psalter of Bălgrad from 1651

Transylvania had often been reclaimed by the empires that surrounded it, so Romanians living there were permanently exposed to the danger of losing their national and spiritual identity, along with their Orthodoxy. Printing books in this part of Romania was a difficult task, because the prince and the nobles, who were neither Romanian nor Orthodox, imposed a severe censorship. In the 17th century, the Calvinistic offensive on Romanians intensified, in order to isolate them from the faith of their brothers in Moldova and Wallachia. Realising that Orthodox religion meant for the Romanians in Transylvania both culture and the worship of God, the Metropolitan Simion Ştefan from Alba Iulia printed in Romanian in 1648 The ***New Testament*** *and The* ***Psalter****, in 1651, with the help of a group of Romanian scholars. These books generated a strong echo in culture and spirituality, a fact which is obvious by the ample circulation of these books in all the Romanian provinces by numbers that amounted to thousands.*

The ***Psalter*** *printed in Alba Iulia (Bălgrad) in 1651 was less studied, because it was put into shade by the authority and dignity of The* ***New Testament*** *from 1648. The second foreword of The* ***Psalter*** *(which has 3 forewords) is a true abridged Orthodox theology treatise. Under the pretext of highlighting the importance of the* ***Psalms****, Calvinism was being fought against, as it was the religion of the political authority in those times. We can infer from this foreword that it was elaborated for the purpose of strengthening the awareness of the Romanians in Transylvania as belonging to the Byzantine Orthodox religion, which was a living presence in the lives of their Romanian brothers across the mountains, and that means that a strong nationalistic spirit was present here. A foreword like this, written in the Romanian language, could only be elaborated by a Romanian (perhaps by the courageous Metropolitan Simion Ştefan); there is an abundance of quotes from famous Byzantine authors (mainly), which proves a good knowledge of classical languages and also an original approach to these authors.*

Keywords: *Psalter, Simion Ştefan, Orthodoxy, Bălgrad, Transylvania.*

Tipografia vechii cetăţi a Bălgradului s-a remarcat ca deschizătoare de drumuri pe linia transpunerii şi imprimării, în secolul al XVII-lea, a textelor sfinte în limba română. Fără să fi avut o activitate tipografică bogată, ea a elaborat strategia de păstrare a identităţii spirituale şi naţionale a românilor ardeleni. Un transilvănean a iniţiat punerea Cuvântului divin pe înţelesul

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

poporului, tot un transilvănean avea să se afirme ca fiind artizan al primului ***Nou Testament*** în graiul celor mulți. Bibliografia pe tema impactului benefic al ***Noului Testament*** de la Bălgrad (1648) în cultura spirituală românească este destul de bogată, deşi nu au fost epuizate toate aspectele de ordin istoric, filologic, lingvistic, teologic. Tipărirea ***Noului Testament*** şi prestanţa lucrării în sine au umbrit oarecum importanţa celeilalte tipărituri, apărute cu trei ani mai târziu, ***Psaltirea*** din 1651. Ieşită din teascurile noii tipografii crăieşti, ***Psaltirea*** va constitui ceea ce nu au bănuit (şi nici n-ar fi putut îngădui) niciodată principele ori cenzorii-supraveghetori calvini: o mărturie ortodoxă într-un dorit, dar nereuşit, proces de calvinizare a românilor transilvăneni.

Să amintim că la Alba Iulia mai apăruseră cărţi în prima jumătate a secolului al XVII-lea: ***Evanghelia cu învăţătură*** (1641), ***Catehismul calvinesc*** (1642), ***Catehismul calvinesc*** în română cu alfabet maghiar (1648). În afară de prima lucrare, celelalte erau, evident, apărute în scop propagandistic. Între timp, se înrăutăţiseră relaţiile dintre Vasile Lupu şi Gh. Rakoczi, luând naştere un conflict ce va culmina cu arestarea mitropolitului ortodox român, Ilie Iorest (călugăr putnean). Acest gest făcea parte din programul de calvinizare a românilor, exprimat în 24 de puncte,[1] refuzate de Ilie Iorest şi ocolite sistematic de un alt mitropolit curajos, Simion Ştefan.

Aşa cum bine intuise patriarhul martir, Chiril Lukaris (+1638), calvinizarea românilor din Transilvania ar fi dus la „*o rupere a legăturii de sânge şi simţiri, care îi unea cu fraţii lor din ţările Moldovei şi Munteniei.*" Tocmai acest lucru îl urmăreau principii maghiari, în frunte cu Gabriel Bethlen, care îi cerea sprijin, în 1629, patriarhului ecumenic amintit. Suntem convinşi că nu din interesul pentru luminarea şi mântuirea românilor se promova convertirea la calvinism, ci din perspective politice. Încă o dată, Ortodoxia i-a ţinut uniţi pe bieţii români, care au pătimit multe ca să-şi păstreze tezaurul spiritual de origine apostolică.

Pe această linie a salvării moştenirii ortodoxe şi, implicit, a menţinerii identităţii româneşti va merge şi mitropolitul Simion Ştefan, cu un colectiv de învăţaţi, trimişi de Providenţă.

După succesul avut cu imprimarea în limba română a ***Noului Testament*** în 1648 (din care astăzi se păstrează peste 330 de exemplare) care va culmina cu reluarea sa în ***Biblia de la Bucureşti*** (1688), o nouă tipăritură,

[1] Pr. Mircea Păcurariu, ***Istoria Bisericii Ortodoxe Române***, vol. II, Bucureşti, Editura IBMBOR, 1994, p. 66-67.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

Psaltirea de la Bălgrad, avea să se constituie, în 1651, ca un adevărat Catehism ortodox. Opţiunea de a transfera misiunea catehetică şi spre ***Psaltire*** se poate explica prin aceea că, deopotrivă, ***Psalmii*** se citesc acasă ca rugăciune personală, fiind nelipsiţi de la strană (în Postul Mare se citesc 7 catisme pe zi la Vecernie, Ceasuri şi Utrenie). Aşadar, ***Psaltirea*** se adresează unui spectru mai larg de cititori, ea fiind atunci şi mult mai accesibilă din punctul de vedere al costului, în comparaţie cu ***Noul Testament*** (care, de asemenea, în forma tipărită la Bălgrad, era destinat cultului dar şi uzului personal).

Psaltirea de la Bălgrad a fost prezentată în câteva studii consistente alăturate ediţiei facsimilate, apărute la Alba Iulia în 2001, iar mai recent găsim investigaţii în volumul ***Simion Ştefan, Teolog, Cărturar şi Patriot*** (Alba Iulia, 2010). Asupra conţinutului ***Noului Testament*** (Predoslovii şi text biblic) s-au făcut ample cercetări, nivel care n-a fost egalat în privinţa Psaltirii. Aceasta este structurată în 3 ***Predoslovii***, urmate de textul biblic cu scolii (explicaţii). Psaltirea se deschide cu o ***Predoslovie adresată Craiului***, urmată de o ***Predoslovie către cetitori şi despre folosul Psaltirii***. Abia la finalul cărţii se află o a treia ***Predoslovie*** (numită impropriu astfel), care este, de fapt, o lămurire asupra izvoarelor folosite în privinţa textului biblic, şi obişnuita notiţă tipografică, ce conţine cuvenitele iertăciuni pentru eventualele greşeli. Până acum, a doua ***Predoslovie***, cea *către cetitori şi despre folosul Psaltirii* a fost trecută cu vederea.[2] Vorbindu-se despre un autor calvin al primei prefeţe (către Crai), se punea problema dacă notiţa de final nu ar indica, cumva, două echipe de lucru la această carte. Noi considerăm că a doua ***Predoslovie***, ***către cetitori şi***

[2] De pildă, pr. Remus Onişor vorbeşte când de două Prefeţe, când de trei. A se vedea studiul său ***Consideraţii teologice asupra Psaltirii***, în vol. ***Psaltirea de la Alba Iulia, 1651, tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ştefan, mitropolitul Ardealului, şi văzând acum, din nou, lumina tiparului cu binecuvântarea ÎPS Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei***, Alba Iulia, 2001; în acelaşi volum omagial, Eva Mârza, deşi menţionează Predoslovia 1 către cititori, analizează doar cuvântul „*către Crai*" şi „predoslovia" de la finalul ***Psaltirii***, cu toate că nu s-a referit strict doar la datele tehnice pe care le furnizează cele 2 texte vizate, p. 22; la fel, Simion Todoran, ***Mitropolitul Simion Ştefan, împlinitor al aspiraţiilor spirituale ale românilor din Transilvania***, în vol. ***Simion Ştefan, Teolog, Cărturar şi Patriot***, Alba Iulia 2010, p. 67; pr. prof. M. Păcurariu aminteşte tot 2 prefeţe în ***op. cit.***, vol. II, p. 61, la fel Agnes Erich, ***Istoria Tiparului Românesc***.., Târgovişte, 2006, p. 137.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

despre folosul Psaltirii, indică faptul că ***Psaltirea*** a fost tradusă de un colectiv de ortodocşi, pentru ortodocşi. Aceştia, după ce i-au dat Cezarului cele ce erau ale sale (lauda şi mulţumirea din ***Cuvântul către Crai***, conform uzanţei, poate chiar cu o îndrumare a unui calvin), au purces la prezentarea succintă a credinţei lor, apoi a traducerii ***Psaltirii***. Raportarea traducătorilor la ***Septuaginta*** nu e deloc întâmplătoare. Se ştie de autoritatea de care s-a bucurat traducerea ***Vechiului Testament*** de către cei 70 (72) de bătrâni, în rândul ierarhilor şi teologilor de seamă ai Bisericii Răsăritene. Nu mai expunem aici motivele pentru care aceste minţi luminate au acordat vot de blam textului masoretic.[3]

Ne propunem, în cele ce urmează, să prezentăm ***Predoslovia către cetitori şi Despre lauda şi folosul Psaltirii***. Textul este cea mai întinsă prefaţă (23 pagini in 4º) pe care a putut-o avea vreodată, în limba română, ***Psaltirea***. Predoslovia aceasta se constituie ca un adevărat tratat de teologie, fiind, de fapt, un compendiu al credinţei ortodoxe. Ea nu expune pur şi simplu folosul sufletesc al citirii ***Psalmilor***, ci acesta este doar un pretext pentru a întări credinţa ortodoxă, prin combaterea latinilor şi a calvinilor. Fundamentată puternic pe Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie (aceasta din urmă nefiind acceptată ca izvor al Revelaţiei divine de către protestanţi), ***Predoslovia către cetitori*** aduce în sprijinul afirmaţiilor sale legate de textul biblic numele celor mai cunoscuţi Părinţi ai Bisericii: Sfinţii Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Fer. Augustin şi Ieronim, Ilarie de Pictavium, Eftimie Zigaben.

Tematic, ***Predoslovia*** de care ne ocupăm, este structurată astfel:[4]

1. Scurtă introducere despre scopul cărţii;
2. O prezentare a 4 direcţii pe care se va construi pledoaria care urmează să se desfăşoare:
    - Folosul spiritual al Psaltirii
    - Conţinutul Psaltirii
    - Împărţirea Psaltirii

[3] A se vedea Sf. Iustin Martirul şi Filosoful, ***Dialog cu iudeul Trifon***, în vol. ***Apologeţi de limbă greacă***, Bucureşti, 1997, p. 232-233; Sf. Ioan Gură de Aur, ***Omilia a V-a la Matei***, în vol. ***Omilii la Matei***, col. ***Părinţi şi scriitori bisericeşti***, nr. 23, Bucureşti 1994, p. 69; opinii la care subscriu şi sfinţii Grigorie al Nyssei, Vasile cel Mare etc.

[4] Având în vedere că singura paginaţie a ***Predosloviei*** în discuţie este pe caiete, pentru o mai facilă identificare a temelor, am numerotat paginile ei de la 1 la 23.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

- Autorii Psalmilor

3. Destoinicia şi Lauda Psaltirii (p. 2), care este o parafrazare a ***Omiliei la Psalmul 1*** [5] a Sf. Vasile cel Mare (al cărui nume nu este menţionat aici);

4. Profeţii mesianice în Psalmi (p. 2);

5. Învăţătură despre Sfânta Treime - egalitatea Persoanelor divine: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh (p. 4-5);

6. 11 atribute ale lui Dumnezeu care ţin de firea Sa: Veşnic, Atotştiutor, Înţelept etc. (p. 5-6);

7. Faptele lui Dumnezeu - lucrările din afara fiinţei lui Dumnezeu: Crearea lumii, Providenţa, Răscumpărarea lumii prin Fiul, Sfinţirea lumii-ceea ce contrazice calvinismul (p. 6-7). De fapt, la p. 5 începe o prezentare a Crezului ortodox, care este numit aşa la p. 6;

8. Răscumpărarea lumii prin întruparea Fiului din Tatăl (din veci) şi de la Sfântul Duh şi din Fecioara Maria (ca om) - p. 7;

9. Învăţătura despre Biserică (Una, Sfântă, Sobornică şi Apostolică), p. 7;

10. Învierea morţilor şi viaţa veşnică - p. 7;

11. Explicarea celor 10 Porunci simultan cu tâlcuirea;

12. Rugăciuni Domneşti (Tatăl nostru) - p. 8-12;

13. Lauda ***Psaltirii*** (explicarea folosului duhovnicesc al ***Psalmilor*** prin intermediul comentariului la ***Psalmi*** al Sf. Vasile cel Mare) (p. 12);

De aici, începe obişnuitul cuvânt despre folosul ***Psaltirii***, întâlnit, într-o formă redusă, şi în ediţiile de azi.

Paginile 12-14 reproduc întocmai ***Omilia la Psalmul 1*** a Sf. Vasile cel Mare (atribuită şi Fer. Augustin[6]- deci tradusă în latină). Pentru frumuseţea şi exactitatea traducerii textului, reproducem câteva pasaje: **Traducere veche**: „*Că văzu Duhul Sfânt neamul omenesc că-i cu nevoie a-l aduce spre fapte bune păntru slăbiciunea firii omeneşti, ce mai vârtos pleacă spre faptele reale, lăsând înapoi năravul vieţii creştineşti. Derept aceae, ce făcu? Împreună cu învăţăturile sfinte cântece sufleteşti şi frumoase şi dezmierdate şi cu glasuri cuvioase, să priimim cu mai mare dulceaţă învăţăturile sufleteşti şi cântările psalomilor (...) Psalomul easte liniştea inimilor şi pacea sufletelor, turburările şi undele inimilor le conteneaşte, că moaie mânia mintei şi hlăpia o întoarce spre trezvie*." (***Psaltirea*** 1651, p.13-14).

[5] Textul complet al ***Omiliilor la Psalmi*** al Sf. Vasile cel Mare a fost publicat în ***Patrologia Graeca***, editor J. P. Migne, vol. 29, col. 209-403.

[6] A se vedea S. Augustin, ***Oeuvres complètes, latin-français***, tome XXV, Paris, 1870.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

Traducere modernă: „*Duhul cel Sfânt a văzut că neamul omenesc este greu de îndrumat spre virtute şi că noi, din pricina înclinării spre plăcere, neglijăm cu totul vieţuirea cea dreaptă. De aceea, ce face? A unit dogmele cu plăcerea cântatului, ca, o dată cu dulceaţa melodiei, să primim fără veste, şi folosul cuvintelor de învăţătură (...) Psalmul este linişte a sufletelor, conducător al păcii, potoleşte tulburarea şi vâlvătaia gândurilor, înmoaie mânia sufletului şi înfrâneazâ pe cel desfrânat.*" (Sf. Vasile cel Mare, ***Omilie la Psalmul I***, traducere în limba română de pr. D. Fecioru, în vol. ***Tâlcuire duhovnicească la Psalmi***, Bucureşti, 2006). Menţionăm că ***Psaltirea*** tipărită la Editura Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, în ediţia din 2001, de pildă, preia, întocmai, traducerea Sf. Vasile în varianta din 1651, ceea ce arată că textul de la Bălgrad a avut o pondere importantă asupra ediţiilor ulterioare ale ***Psaltirii***, sau, mai bine spus, traducătorii, editorii de după 1651, ai ***Psaltirii***, au ţinut cont de varianta de la Bălgrad.

Predoslovia continuă la pagina 16 cu:

14. Suma psalmilor: aceasta prezintă în linii generale, temele tratate de ***Psalmi***. Suma (conţinutul) Psaltirii a fost prelucrată, aici, după ***Comentariul la Psalmi*** al scriitorului bizantin, Eftimie Zigabenul (sec. XI-XII), care este amintit abia la p. 20;

15. Numele ***Cărţii Psalmilor*** şi împărţirea ***Psaltirii*** au fost prelucrate după Fer. Ieronim şi Sf. Ilarie de Pictavium (acesta din urmă este citat întocmai din a sa ***Introducere asupra Psalmilor)***[7] (p. 17-18);

16. Autorii ***Psalmilor*** (partea de început a acestei teme a fost tradusă după Sf. Ilarie de Pictavium) (p. 19-22).

Alte explicaţii despre autorii ***Psalmilor*** (de pildă, când ei nu sunt menţionaţi) sau chiar ipoteza că toţi ***Psalmii*** sunt compuşi de Împăratul - Profet David sunt preluate după Fer. Ieronim şi mai ales după Eftimie Zigabenul.[8]

Predoslovia se încheie cu cererea iertării faţă de cititori, subliniind că „*mai vârtos de toate, mai vârtos pe aceasta ne-am silit să ţinem înţelesul Duhului Sfânt, că*

[7] Saint Hilaire de Poitiers, ***Les Psaumes***, în col. ***Sources Chrétiennes***, vol. 515, texte bilingue, latin-français, Paris, 2008, p. 127-129, 143.

[8] Ampla introducere la ***Psaltire*** a lui Eftimie, împreună cu un vast comentariu la ***Psalmi*** extras după cei mai cunoscuţi Părinţi ai Bisericii (Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Chiril al Alexandriei, Maxim Mărturisitorul) a fost tradus în română în prelucrarea lui Nicodim Aghioritul, de către mitropolitul Veniamin Costachi, în 1850 şi reeditat în perioada modernă fără loc şi an.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

Scriptura fără înţeles, easte ca şi trupul fără suflet." Acest ultim pasaj, pe care îl găsim şi în ***Predoslovia către cetitori***, în ***Noul Testament*** (1648), poate reliefa o continuitate a efortului aceluiaşi colectiv care a tradus textul sfânt sau al aceluiaşi autor (colectiv) care a compus introducerile. Să fie oare întâmplător faptul că Introducerea ***Psaltirii*** tratează credinţa ortodoxă chiar pe structura abordată de ***Catehismele calvineşti*** din 1642 şi 1648? Desigur că nu. Prefaţa noastră este o reacţie la acestea, reflectând dorinţa de a consolida credinţa ortodoxă în rândul românilor transilvăneni. Cum puteau calvinii, dacă ei ar fi autorii textelor, să se combată singuri?

Predoslovia exprimă un act conştient, de mare curaj, al păstorului (mitropolitul Simion Ştefan) care îşi vedea turma ameninţată de învăţături străine credinţei strămoşeşti. Deşi, paradoxal, calvinismul propaga necesitatea de a fi auzită Sfânta Scriptură în limba română, el era un element dizolvant al unităţii de neam şi credinţă a românilor. Dacă românii, locuitori ai spaţiului de o parte şi de alta a Carpaţilor, n-ar fi fost ortodocşi, legăturile dintre ei n-ar fi rezistat, ci s-ar fi întrerupt. Dezbinarea era sigură, ceea ce ar fi convenit de minune „Craiului" Ardealului.

Textul introductiv destinat cititorilor, reprezintă o încercare de expunere sistematică a credinţei ortodoxe, cu argumente scripturistice la care se adaugă, pentru partea de prezentare a ***Psalmilor***, şi sursele patristice şi post-patristice, atât de bogate. Prefaţa în discuţie nu trebuie suspectată de lipsă de originalitate, deoarece maniera alăturării autorilor patristici atunci când se face istoria textului şi se precizează importanţa sa, apoi prelucrarea şi corectarea informaţiilor din ***Catehismul calvinesc***, indică o elaborare personală din partea autorului (fie el colectiv ori nu). Observăm, de asemenea, un progres în abordarea isagogică şi exegetică a textului biblic, în limba română. Prima parte a ***Prefeţei a doua*** vădeşte o bună cunoaştere a Dogmaticii ortodoxe, poate inspirată după cea a Sf. Ioan Damaschin (secolul al VIII-lea) şi o temeinică pregătire filologică. Calvinii sunt combătuţi cu chiar armele lor, ***Sola Scriptura***, de data aceasta, numai cu texte din ***Psalmi***.

Dacă până acum se considera că cea mai timpurie traducere din operele Sfinţilor Părinţi ai Bisericii, în limba română, este volumul de ***Mărgăritare*** aparţinând Sf. Ioan Gură de Aur şi altor câtorva autori[9] (Bucureşti, 1691), iată că ***Predoslovia către cetitoriu*** ne uimeşte prin bogăţia de citate patristice

[9] Pr. D. Fecioru, ***Bibliografia traducerilor în româneşte din literatura patristică***, vol. I, fasc. 1, ***De la 1691 până la 1833***, Bucureşti, 1937.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

(nelipsite nici din ***Noul Testament*** din 1648), astfel încât traducerile de aici, în limba română, îmbogățesc repertoriul deja cunoscut, coborând data primelor traduceri patristice cu câteva decenii şi adăugând autori noi, care nici în zilele noastre nu şi-au aflat încă, o traducere modernă: Sf. Ilarie de Pictavium, Fer. Augustin şi Ieronim, Eftimie Zigabenul. Scrierile acestora au fost traduse în mare parte, din limba latină, ei fiind în majoritate autori creştini apuseni. Ne este greu să credem că un calvin sau filo-calvin s-ar fi ostenit să traducă opere ale unor sfinți pe care îi reneagă. De ce n-am crede că şi textul biblic al ***Psaltirii*** a fost tălmăcit tot de românii nevoitori, cunoscători de latină?

Mitropolitul Simion Ştefan poate fi considerat autorul moral al traducerii, dacă nu chiar autorul propriu-zis. El merge pe firul mitropolitului Varlaam al Moldovei, care, în ***Catehismul*** său din 1645, scrie împotriva calvinilor care tipăriseră, în 1642, un ***Catehism*** „plin de otravă." Astfel, combătându-i pe cei care „*Scriptura svântă o tâlcuiesc pre voia şi volnicia lor cum vor*," Simion Ştefan este în duh cu contemporanul său de la Suceava. În ***Psaltirea*** din 1651, nu se oferă o explicație raționalistă şi tendențioasă a textului sacru, ci „*în tâlcul svinților şi de Duhul Svânt luminaților părinți, cari după darea cea scrisă şi nescrisă a dumnedzăeştilor apostoli a besericei noastre cei pravoslavnice au tâlcuit şi nesmintite noao pravoslavnicilor li-au dat, cu mintea să le ferim, cu gura să le mărturisim, şi de la inimă le spunem, întru vădirea ereticilor şi întru tăriia pravoslavnicilor creştini*."[10]

Traducerea în limba română a textelor biblice şi liturgice nu trebuie privită ca o inițiativă exterioară Ortodoxiei. După cărțile lui Coresi şi ***Noul Testament de la Bălgrad***, un colectiv întreg, format mai ales din cei care ar fi putut fi reticenți (învățați greci, ortodocşi, care ar fi sesizat orice influență neortodoxă), a tipărit întreaga ***Biblie*** în româneşte, la Bucureşti. Totuşi, înainte de aceasta, în spațiul liber al Țării Româneşti a luat avânt tipărirea, în româneşte, a textelor parenetice, exegetice ale Scripturii: ***Evanghelia învățătoare***, Dealu, 1643, urmată, imediat, în 1644, la Iaşi, de colecția de texte juridice din timpul lui Vasile Lupu, continuată la Târgovişte, în 1652, de ***Îndreptarea Legii***. Concomitent s-au imprimat şi cărțile slavone, pentru ca trecerea să se facă cu tact şi pentru a menține unitatea de credință cu ortodocşii de limbă slavă, care au fost susținuți masiv prin aportul de carte slavă al românilor. Domnii şi vlădicii țării au mizat pe introducerea limbii române în Biserică, pentru a fi înțeles mesajul ***Evangheliei***, la momentul oportun. La fel

[10] Mitropolitul Varlaam, ***Răspuns împotriva Catehismului calvinesc***, 1645, ***BRV***, vol. IV, p. 192.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)

a procedat apoi mitropolitul Dosoftei al Moldovei, care cu acordul patriarhilor orientali a tipărit ***Liturghia*** în română (Iaşi, 1679, 1683), ***Psaltirea slavo-română*** (Iaşi, 1680), ***Vieţile sfinţilor*** (Iaşi, 1682) şi altele.

În Ardeal, după ***Psaltirea*** din 1651 şi ***Scutul Catehismusului*** (1656) a trebuit să mai treacă nişte decenii pentru a se relua iniţiativa tipografică, ceea ce subliniază că nu calvinii (care aveau stăpânirea atunci) erau interesaţi să apere credinţa ortodoxă în română.

Tipărirea de către mitropolitul Simion Ştefan a ***Noului Testament*** şi a ***Psaltirii*** reprezintă o formă de rezistenţă şi o consolidare a credinţei ortodoxe, duse la îndeplinire cu mari riscuri. Ignorând cu totul „*instruirea credincioşilor săi numai după Scriptură şi Catehismul calvinesc*," cum prevedea *Decretul* de recunoaştere din 10 octombrie 1643, mitropolitul Simion Ştefan s-a dovedit, prin întreaga sa activitate, un neînfricat mărturisitor şi misionar al Ortodoxiei în spaţiul ardelean şi nu numai, precum şi un apostol al identităţii naţionale.

BDD-A19463 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:54:52 UTC)